

درباره شیرزاد (من مذکور در قرآن کریم)

در سال ۱۳۴۵ به انگیزه مطالعه‌ای درباره آیات قرآن کریم که موضوع من و سلوی را به عنوان غذای ویژه ارسال شده برای قوم بنی اسرائیل در دوران ۴۰ ساله سرگردانی آن‌ها مطرح فرموده بود کتاب کوچکی تحت عنوان شکرک‌ها نوشتم و در شمارگان اندکی آن را منتشر کردم و نسخه‌هایی از آن را به کتابخانه ملی، کتابخانه انستیتو تغذیه، مؤسسه همدرد هندوستان و برخی اساتید اهداء کردم. در آن کتاب پس از ذکر داستانی از یکی از سالخوردگان صدیق، مدعی شده بودم که من اهداء شده به بنی اسرائیل می‌تواند گل‌سنگی به نام شیرزاد *Lecanora esculenta* باشد. قدیمی‌ترین منبعی که از کلمه شیرزاد (با تعریف زیادکننده شیر مادر) یافتم کتاب لغات شلیمر (ترمینولوژی مدیکال فرانکوپرسان) بود که در ۲ جای کتاب به آن اشاره کرده بود. در کتاب فرهنگ روستایی هم ذیل داستان حمله اسکندر به هندوستان و استفاده از این گل‌سنگ به عنوان غذا در زمان عبور از سیستان مطلبی آورده بود. به هرحال شهید دکتر سیدرضا پاک نژاد در کتاب گران‌قدر اولین دانشگاه و آخرین پیامبر ضمن نقل خلاصه کتاب شکرک‌ها در جلد هشتم به ادعای اینجانب هم بدون تفسیر پرداخته بود.

در آن سال‌ها که دانشجو بودم گاه گاهی ضمن تهیه شیرزاد از عطاری‌های آن روزگار در سبزه میدان تهران، مطالعات ساده‌ای روی شیرزاد انجام می‌دادم. نهایت این که اطمینان یافتم شیرزاد که تلفیقی از یک آلگ و قارچ است سرشار از پروتئین مرغوب است. در سال‌های اخیر هم به منبعی دست یافتم که یک سیاح آلمانی در زمانی قحطی بزرگ زمان ناصرالدین شاه مشاهده کرده بود که با توفان و باد شدیدی که وزیده بود در میان خار و خاشاکی که در اطراف آبادی‌ها جمع شده بود از این گل‌سنگ نیز وجود داشت و مردم با شکرگزاری به درگاه پروردگار با آن نان پختند و گفتند خدا برای ما گرسنگان نان فرستاده است. در ملاقات‌هایی که چند سال قبل با آقای دکتر بی‌آزار شیرازی صاحب تفسیر کاشف داشتم ایشان از من خواست که مطالبی در این زمینه بنویسم تا در جای مناسبی در یکی از مجلدات تفسیرشان درج کند. شیرزاد در بیابان‌های فلسطین و برخی نقاط بیابانی ایران دیده می‌شود. گمان می‌کنم در این دنیای وسیع؛ شخصی، دانشگاه یا مؤسسه‌ای باشد که بتواند راه‌کار تکثیر بذر آن را بداند یا پیدا کند. اگرچه کوشش من به جایی نرسید مع‌الوصف به عنوان یک آرزو در دلم مانده است که روزی به برکت رهنمود قرآنی، بتوان در بیابان‌های وسیع این کشور، شیرزاد را تکثیر کرد که حداقل فایده آن یک غذای پرارزش برای دامداری‌ها خواهد بود. در دوران قاجار و حتی تا زمان نوجوانی من، برخی از مادران شیرده از شیرزاد برای زیاد شدن شیر استفاده می‌کردند. البته نسل امروز و عطاران این زمان تقریباً چیزی راجع به آن نمی‌دانند.